

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ В НАПАДІ КВАЛІФІКОВАНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ

Ковалевська О.Л.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація. В даній статті викладені основні аспекти техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів, виконаний детальний опис тактичних схем нападу в системі підготовки, а також було проаналізовано ефективність техніко-тактичних дій висококваліфікованих волейболістів на прикладі збірної Росії та Німеччини (призерів XXIX Олімпійських ігор). Реалізація тактичних побудов в системі гри волейболістів має середні статистичні показники, тому потребує подальшого вивчення та вдосконалення. Необхідно віднаходження нових тактичних побудов і більш ретельне застосування можливостей нападаючих гравців задньої лінії.

Ключові слова: техніко-тактична підготовка, тактична система гри в нападі, «хвиля», «ешелон», «хрест», кваліфіковані волейболісти, спортивна майстерність.

Аннотация. Ковалевская О.Л. Анализ эффективности технико-тактических действий в нападении квалифицированных волейболистов. В данной статье изложены основные аспекты технико-тактической подготовки квалифицированных волейболистов, выполнено детальное описание тактическим системам нападения в системе подготовки, а также была проанализирована эффективность технико-тактических действий высококвалифицированных волейболистов на примере сборных России и Германии (Призеры XXIX Олимпийских игр). Реализация тактических построений в системе игры волейболистов имеет средние статистические показатели, поэтому нуждается в дальнейшем изучении и усовершенствовании. Необходим поиск новых тактических построений и более тщательное использование возможностей нападающих игроков задней линии.

Ключевые слова: технико-тактическая подготовка, тактическая система игры в нападении, «волна», «ешелон», «крест», квалифицированные волейболисты, спортивное мастерство.

Annotation. Kovalevskaya O.L. Analysis of efficacy of technical and tactical actions in an offence of the qualified volleyball players. In the given paper the basic aspects of technical and tactical preparation of the qualified volleyball players are explained. The detailed exposition to tactical systems of an offence in system of preparation is executed. Efficacy of technical and tactical actions of highly skilled volleyball players on an instance of Russian teams and Germany (Prize-winners XXIX of Olympic plays) is analysed. Realization of tactical build-ups in system of a play of volleyball players has average statistics. She requires the further study and betterment. Search of new tactical build-ups and more careful use of opportunities of attacking players of a back line is necessary.

Keywords: technical and tactical preparation, tactical system of a play in an offence, "wave", "echelon", "cross", qualified volleyball players, sports skill.

Вступ

Однією з найважливіших тенденцій розвитку сучасного волейболу є застосування нападаючих дій з триметрової зони волейбольного майданчика, що забезпечує високу ефективність змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів (Івойлов А.В., Железняк Ю.Д., 1991). Особливо це проявляється у грі в нападі, коли від кожного гравця вимагається добре відпрацьоване вміння з максимальною користю використати свою майстерність, щоб успішно закінчити атаку (Кудряшов Є.В., 2004; Єрмаков С.С., 1991). Тому без наукового підґрунтя неможливо підвищення рівня техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів.

Аналіз науково-методичної літератури дозволяє констатувати той факт, що на даний момент тактична підготовка волейболістів набула достатньо

високого рівня [2, 3] і для її подальшої модернізації необхідні нові форми тактичних побудов та схем гри, які б дозволили використати сильніші сторони кожного гравця і згладжувати недоліки [7, 8], що дозволяє забезпечити як індивідуальні, так і колективні потреби команди, високу результативність командних дій в нападі. Насамперед це використання стандартних тактичних схем гри в нападі («ешелон», «хвиля», «хрест»), [1-4] нападаючого удару із задньої лінії [5, 9] а також застосування тактичних схем гри із нападаючим гравцем задньої лінії.

Проблема техніки та технічної підготовки кваліфікованих волейболістів розглядалася в багатьох роботах вітчизняних науковців. У роботі Носко М.О. [10] детально розкрито структура техніки нападаючого удару серед волейболістів старшої середньої та молодшої груп. Котов Є.А. [11] дає досконалий опис технічних прийомів та суттєво розкриває тенденції розвитку сучасного волейболу, ефективність дій гравців першого, другого темпу та кутових, а також стверджує, що в останній час у волейболі спостерігається тенденція до виконання нападаючих дій із задньої лінії з 1, 6 та 5 зон. Кудряшов Є.В., в свою чергу, для визначення стану технічної підготовленості висококваліфікованих волейболісток проводить тестування, які раніше були запропоновані Касаткіним А.М., і, таким чином, визначив динаміку росту технічної майстерності спортсменів.

Детальний аналіз компонентів техніко-тактичної діяльності у волейболі відображено в дослідженнях Є.В. Кудряшова, Є.В. Кудряшова, С.І. Шинкарева, Максимової Н.В., Л.М. Євтушенка, В.М. Маслова. А.В. Паткевича, Я.С. Назарова. В роботах А.Н. Носко детально досліджені проблеми впливу засобів гравітаційного навантаження на біомеханічну структуру рухів волейболістів різних вікових груп. Численні дослідження, що були проведені автором дозволили зареєструвати стабілографічні характеристики тіла висококваліфікованих спортсменів під час виконання різноманітних ігрових прийомів та елементів змагальної діяльності (у тому числі нападаючий удар і подача м'яча), що дозволило оптимізувати процес підготовки кваліфікованих волейболістів і підвищити ефективність реалізації компонентів техніко-тактичної діяльності.

Робота виконана за планом НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета роботи – провести теоретичний аналіз техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів, а також визначити найбільш ефективні, з точки зору реалізації в ігровій діяльності, тактичні схеми гри в нападі.

Результати дослідження.

Техніко-тактична підготовка у волейболі – це головна методична проблема, вірне рішення якої при підготовці спортсмена до змагань визначає рівень його майстерності. Під техніко-тактичною підготовкою мається на увазі вдосконалення

раціональних прийомів рухових завдань, що виникають на протязі гри та розвиток спеціальних здібностей, які визначають ефективне вирішення цих завдань.

Техніка гри розглядається як комплекс спеціальних прийомів та способів гри, які необхідні для вирішення конкретних тактичних завдань в різноманітних ігрових ситуаціях [9].

За визначенням Железняка Ю.Д., тактична підготовка – це педагогічний процес, спрямований на досягнення ефективного застосування технічних прийомів у складній ігровій ситуації за допомогою тактичних дій, що представляють собою раціональну форму організації діяльності волейболістів у грі для забезпечення перемоги над супротивником [4, 5].

За результатом досліджень багатьох науковців [3, 4], спеціалістів з теорії та практики волейболу [1-3], а також загальної теорії спорту можна стверджувати, що технічна і тактична підготовка кваліфікованих волейболістів не може існувати відокремлено одна від іншої, а виступає як організована структурована система, що включає в себе вдосконалення фізичної, психологічної, орієнтувальної підготовки, а також тактичного мислення і рівня морфологічно - функціональних показників (рис. 1).

За результатами рис.1 можна стверджувати, що технічна і тактична підготовка дуже тісно пов'язані між собою прийомами гри. Адже для вірної реалізації тактичних систем гри, як у змагальних умовах, так і в процесі навчально-тренувальних занять необхідне вдосконалення всіх технічних прийомів [1-5] гри, що складають основу техніки кваліфікованих волейболістів.

Фізична підготовка складає необхідну передумову для оволодіння технічними прийомами, а також розвиток фізичних якостей з підвищенням рівня функціональних показників організму волейболістів, що є основою спортивної майстерності [9].

Вирішення проблем тактичної підготовки

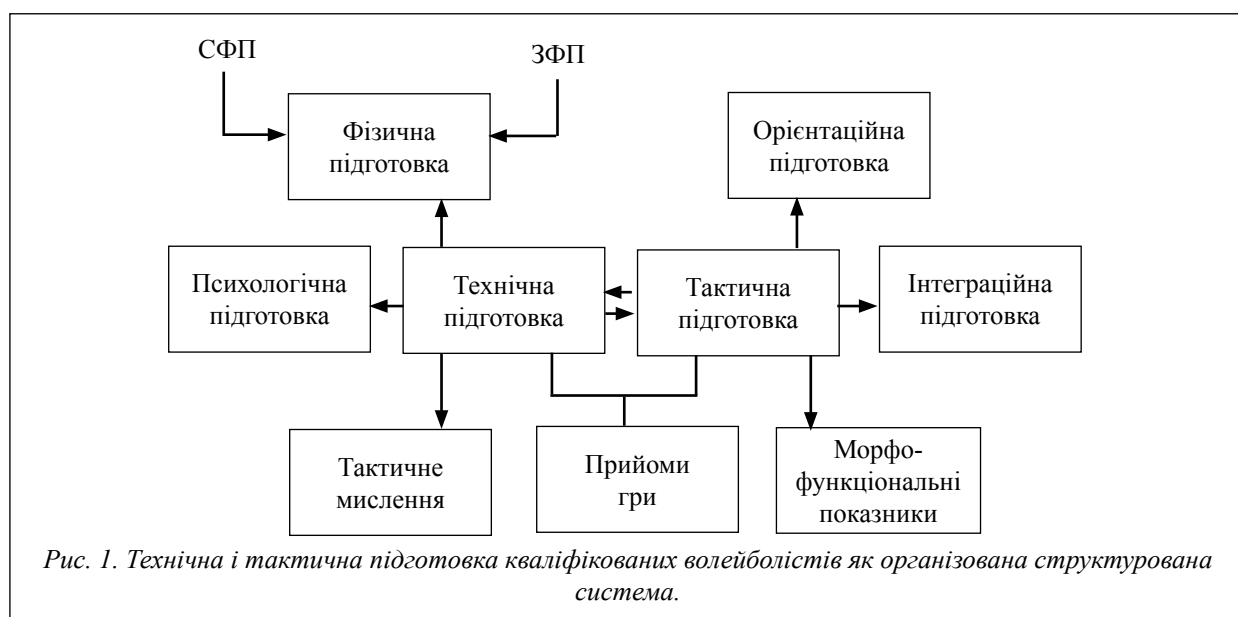
гравців можна вирішувати засобами розвитку самостійного тактичного мислення кваліфікованих гравців [6, 7]. Вміння самостійно знаходити способи вирішення тактичних завдань забезпечує можливість при жорсткому ліміті часу за рахунок вже придбаних знань знаходити нові варіанти тактичних взаємодій. Окрім цього, вміння вирішувати завдання в складних ігрових ситуаціях припускає можливість виконувати складні тактичні дії в більш спрощених умовах. Отже, усяка тактична ситуація буде представляти собою реалізацію ігрового завдання, отже, не дивлячись на варіативність, новою для волейболістів вона не буде [9].

Здатність спортсмена до орієнтування у просторі визначається його вмінням оперативно оцінити ситуацію, що склалася у співвідношенні з просторовими умовами, а також вміння реагувати на неї раціональними діями, що забезпечують ефективне виконання тренувальних або змагальних вправ [7, 8]. Особливо здатність до орієнтування у просторі спортсмени відчують при виконанні техніко-тактичних дій з триметрової зони майданчика. Насамперед це пов'язане з тренування довольної уваги – здатність виділити із багатьох подразників ті, які на даний момент виконання техніко-тактичної дії є найбільш значущими для орієнтування в конкретній ситуації.

На даний час в сучасній системі гри існують три тактичні схеми, що застосовують в процесі змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів:

-«Ешелон» - вихід до сітки двох атакуючих гравців у заданій послідовності. Гравець першої черги атаки виходить безпосередньо до сітки і демонструє виконання нападаючого удару. Гравець другої черги виходить на місце, декілька віддалене від сітки. Спостерігається вихід гравців першого та другого темпу до сітки, при чому перший темп заслоняє другого при виконанні техніко-тактичних дій.

- «Хвиля» - вихід до сітки гравців першої та другої черги при наявності паралельних шляхів

переміщення. Комбінація в основному побудована на обігранні блоку суперника по фронту з використанням всієї довжини сітки. Таким чином, при реалізації даної комбінації спостерігається перпендикулярний вихід сітки гравців першої та другої зони для виконання власно нападаючого удару в одній зоні.

«Хрест» - полягає у наявності схресних шляхів переміщення гравців першого та другого темпу. Зараз існують різновиди даної комбінації такі як прямий та зворотній хрест, що відрізняються між собою тільки розташуванням зв'язуючого гравця між першим та другим темпом.

Також по дослідженню Сайфуліна С.В. було досліджено та впроваджено такі тактичні побудови та схеми гри як «складний хрест» та «складний ешелон». Перший тип атаки передбачає наявність трьох нападаючих, при якому два гравця виконують комбінацію «ешелон» знаходяться з однієї сторони сітки, а третій гравець, який приймає участь при організації «складний ешелон» (виконує комбінацію «хвиля»), знаходиться в протилежній стороні сітки.

Тактична побудова «складний хрест», також і як вищезазначена комбінація може відбуватися за умови наявності перехресних переміщень гравців першої та другої черги, а також на необхідній відстані виконання гравцем атакуючих дій при тактичній комбінації «хвиля».

За дослідженнями Беляєва А.В., Буликін Л.В. було зроблено висновки про різний процент ефективності застосування тактичних систем гри з різних позицій волейбольного майданчика, що в свою чергу представляє високі вимоги щодо техніко-тактичної підготовленості волейболістів першої та другої черги у змагальній діяльності:

- комбінація «Хвиля» - 28,5%;
- комбінація «Хрест» - 21,2%;
- комбінація «Ешелон» - 14,2%;
- комбінація «Повернення» - 3,8%

Нажалі, аналіз ефективності техніко-тактичної діяльності ведучих команд світу по волейболу в доступній науково-методичній літературі не був наданий. Параметри техніко-тактичної діяльності сильніших волейбольних команд Олімпій-

ських ігор 2008 року не були об'єктом та предметом наукових досліджень.

Аналіз техніко-тактичних дій в нападі висококваліфікованих волейболістів (на прикладі ігор XXX Олімпіади 2008р у Пекіні збірної Росії та збірної Німеччини) дозволяє отримати кількісні та якісні показники ефективності, які є своєрідним орієнтиром або моделлю техніко-тактичних дій в нападі команд-лідерів світового рівня. Змагальна діяльність ведучих команд світу проаналізована в аспекті застосування техніко-тактичних дій та порівняльної оцінки їх ефективності. Для досягнення цієї мети були детально вивчені особливості змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів, фіналістів Олімпійських ігор у нападі, а також параметри її ефективності.

Одним із найважливіших показників ефективності техніко-тактичної дій в нападі гравців всієї команди є процентне співвідношення виконаних в процесі гри тактичних комбінацій «ешелон», «хвиля», «хрест».

Сучасний волейбол на даному етапі розвитку гри вимагає від гравців не тільки вірного виконання технічних дій та прийомів гри, але й застосування тактичних схем гри. У таблиці 1 приведені якісні показники техніко-тактичних дій в нападі, що виконали команди збірних Росії та Німеччини на іграх Олімпіади 2008р у Пекіні.

Таким чином, по результатам дослідження можна судити про спортивну майстерність висококваліфікованих волейболістів. Отже, найбільш поширеною тактичною схемою гри збірної команди Росії є комбінація «хвиля», що складає 10,4% від загальної кількості виконаних нападаючих ударів за гру. Тактична побудова «ешелон» (особливо із застосуванням гравців задньої лінії) також має 9,5 %, але по результативності та ефективності має більші показники. Це пов'язане з тим, що для реалізації «ешелону» домінуючу роль відіграє гравець задньої лінії, який не вимагає чіткого виконання волейболістами прийому, на відміну «хвиля» потребує не тільки ідеального прийому з задньої лінії, а також чіткої взаємодії гравців першої та другої черги. Натомість, збірна команда Німеччини має більшу кількість ви-

Таблиця 1.

Оцінка ефективності тактичних систем гри в нападі висококваліфікованих волейболістів.

№ п/п	Команда	«ешелон»	%	«хвиля»	%	«хрест»	%	«просто»	%	«Задня лінія»	%	Загальна кількість нападаючих дій
1	Росія	10	9,5	11	10,4	-	-	81	77,1	4	3,8	105
2	Німеччина	11	11,1	19	19,1	1	1,01	71	71,7	7	7,07	99

Таблиця 2.

Оцінка ефективності виконання подачі висококваліфікованими волейболістами.

№ п/п	Команда	Ускладнені подачі	%	Доведені до зв'язуючого	%	Виграшні подачі	%	Програні подачі	%	Загальна кількість подач
1	Росія	34	34,3	45	45,4	11	11,1	9	9,0	99
2	Німеччина	40	36,7	35	32,1	7	6,4	27	24,7	109

конаних тактичних перебудов «ешелон» - 11,1% та «хвиля», відповідно – 19,1%. Тобто, можна стверджувати, що команда збірної Німеччини має більш високі показники реалізації техніко-тактичних дій в нападі, що досягається шляхом пильного захисту.

Подача в системі гри висококваліфікованих волейболістів набуває додаткової атакуючої дії, що доводить застосування гравцями тільки подачі в стрибку. Але, нажаль, у збірній команді Росії спостерігається більшість націлених та скорочених подач, ніж силових, тому можна спостерігати 45,4% доведених подач протилежної команди до зв'язуючого гравця, та зменшує кількість програних подач 9%. На відміну від збірної Росії збірна Німеччини практично всі подачі виконує силовим способом, тому вона має оптимальну швидкість 115км/год, і, як слідство, більший процент кількості програних м'ячів 24,7% та більший процент подач, що ускладнюють прийом супротивника і складає 36,7%.

Висновки.

Отже, по результатам дослідження можна стверджувати, що реалізація тактичних побудов в системі гри висококваліфікованих волейболістів має середні статистичні показники, тому потребує подальшого вивчення та вдосконалення, а також віднаходження нових тактичних побудов і більш ретельне застосування можливостей нападаючих гравців задньої лінії.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем підвищення ефективності техніко-тактичних дій в нападі кваліфікованих волейболістів.

Література

1. Амалин М.Е. Тактика волейбола. М.: Физкультура и спорт, 1972. - 200 с.
2. Беляев А.В., Булыкина Л.В. Волейбол: теория и методика тренировки.-М.: Физкультура и Спорт, 2007. -184с., ил.
3. Волейбол: Ученик для вузов / Под общ. ред. А.В. Беляева, М.В. Савина, - 3-е изд. перераб. и доп. – М.: Физкультура и Спорт, 2006. - 360с., ил.
4. Железняк Ю.Д. К мастерству в волейболе. Москва: «Физкультура и спорт», 1979. - С. 224.
5. Ивойлов А.В., Железняк Ю.Д. Волейбол.- М.: Физкультура и спорт, 1991. - 200 с.
6. Ивойлов А.В., Гарман, Ахмеров Э.К. Волейбол. Минск, 1972. - С.51-52.
7. Платонов В.Н. Система подготовки спортсмена в олимпийском спорте. Киев: Олимпийская литература. 2004. - С.119.
8. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Киев: Олимпийская литература, 1999. - С. 604.
9. Подготовка волейболистов. / А.Г. Фурманов. - Минск: МЕТ, 2007. - 329с., ил.
10. Носко Н.А. Критерії технічної підготовленості волейболістів різних вікових груп // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту //зб.наук.праць за редакцією проф. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (XXIII), 1999. - №14. – С. 6-10.
11. Котов Е.А. Особенности повышения эффективности учебно-тренировочного процесса сборной команды ВУЗа по волейболу // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту //зб.наук.праць за редакцією проф. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (XXIII), 2005. - №2. – С 83-88.

Надійшла до редакції 13.04.2009р.
sport2005@bk.ru